

Bakalářská práce

2007

Tereza Lysoňková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

JAK UMÍ ROMSKÉ DÍTĚ ROMSKY

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Autor práce: Tereza Lysoňková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím uvedených pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, Teologickou fakultou elektronikou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českém Krumlově dne..... Podpis.....

Děkuji Muzeu romské kultury za pomoc při hledání vhodné literatury a vedoucí bakalářské práce Mgr. Markétě Elichové, Ph.D. za vhodné připomínky, přínosné rady a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1 <u>PŮVOD ROMŮ</u>	7
2 <u>HISTORIE ROMŮ NA NAŠEM ÚZEMÍ OD PRVNÍCH ZÁZNAMŮ DO SOUČASNOSTI</u>	
2.1 První zmínky o Romech na našem území.....	8
2.2 Mandáty českých panovníků, které ovlivňovaly život Romů.....	9
2.3 Situace Romů na našem území v letech 1927 až 1946.....	10
2.4 Romové v Československu v letech 1945 až 1990.....	10
2.5 Současná situace Romů v České republice.....	12
3 <u>KDO JE ROM</u>	14
3.1 Členění skupin Romů podle zvláštních kritérií.....	14
4	
<u>JAZYK</u>	16
5 <u>ROMSKÝ JAZYK</u>	17
5.1 Slovenská romština.....	18
6 <u>ROMOVÉ V ČESKÉM KRUMLOVĚ - HISTORIE I SOUČASNOST</u>	20
6.1 Romské osobnosti.....	21
6.2 Současná situace Romů ve městě a komunitní plán sociálních služeb.....	21
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
ÚVOD.....	23

7	Cíl studie.....	24
8	Hypotézy.....	24
9	Metodologie výzkumu.....	24
10	Charakteristika zkoumaného souboru.....	26
11	Kdo je dítě a jaké je vymezení pojmu romské dítě.....	27
12	Verifikace hypotéz.....	28
13	Příklady z odborné literatury o znalostech romského jazyka dětí i dospělých z České republiky zaměřené na romskou etnickou skupinu ve srovnání s mým výzkumem.....	31
14	Klíčová zjištění.....	34
	ZÁVĚR.....	35
	RESUMÉ.....	37
	SUMMARY.....	38
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	39
	SEZNAM PŘÍLOH.....	43
	PŘÍLOHY.....	44
	ABSTRAKT.....	53
	ABSTRACT.....	54

MOTTO:

„Hleďme my sobě své mateřštiny! V ní je vzdělanost naše. Ne podle množství různých vědomostí, nýbrž podle toho, jak s větší či menší jasností umíme mysliti a myšlenky sdělovati, měří se naše vzdělanost. Tu pak ovšem nestačí snad ona znalost mateřštiny, které jsme nabyli v rodině nebo i ve škole. Mateřštině třeba se doučovati po život celý. Čtením, posloucháním, jakkoli. Živoucí jazyk je živoucí les: má dle kraje, podnebí atd. sice svůj určitý ráz, ale změna nedoučí. Je to jako s každou lidskou dokonalostí a úkolem člověka jest, aby se dokonalosti alespoň co možná přibližoval.“

„... Národ, který svůj jazyk ztrácí, svůj hlas v lidstvu a je odsouzen, aby hrál na jevišti světovém jen úlohy němé - lokajské!“¹

Jan Neruda

¹ MARTINKOVÁ, V. *Český jazyk 3 pro 3. ročník SŠ*, s. 3.

ÚVOD

Téma Jak umí romské dítě romsky jsem si vybrala proto, že jsem sama romštinu a romistiku studovala. S romštinou v praxi jsem se setkala při pořádání letních táborů pro romské děti a uvědomila jsem si, že děti mají pramalé znalosti romského jazyka.

Cílem mé práce nebylo zjistit, čím to je, ale chtěla jsem získat informace, jak na tom romské děti s romštinou opravdu jsou. Další důležitou oblastí pro mou práci je: co znamená umět jazyk. Je to řečová dovednost, která umožňuje dítěti komunikovat v běžném prostředí prostřednictvím písemného a ústního projevu. Dítě, které zvládá znalost jazyka, ať mateřského nebo cizího, se umí dobře vyjadřovat gramaticky, aktivně využívá slovní zásobu a má správnou výslovnost.²

Vím, že děti, které majoritní společnost označuje za romské děti, mohou toto označení cítit jako etiketizační, ale ve svém výzkumu jsem zjistila opak. Každé dítě, které zúčastnilo mého výzkumu, se cítilo být Romem.

Pro můj výzkum bylo důležité porovnání údajů uvedených v odborné literatuře, která se zabývá vzděláváním romských dětí a jejich znalostí romštiny, s výsledky praktické části mé práce.

V teoretické části stručně popisují původ a historii Romů a hlavně romský jazyk a dialekt slovenské romštiny, který je hlavním dialektem romštiny na našem území. Také jsem se zaměřila na romskou komunitu v Českém Krumlově, protože jsem předpokládala, že znalosti zdejších dětí budou vysoké. Vycházela jsem z faktu, který prezentuje etnoložka Eva Davidová, a ta mluví o tom, že si Romové v Českém Krumlově zachovali své „Romipen“ (romství). Proto jsem se zaměřila pouze na romské děti z Českého Krumlova.

Při zpracovávání teoretické části jsem vycházela z řady odborných publikací, především z literatury, která popisuje soužití Romů a majoritní společnosti v Českém Krumlově.

V praktické části se snažím zjistit, jaké znalosti dialektu slovenské romštiny mají romské děti z Českého Krumlova a také např. to, jestli děti vědí, jaký je rozdíl mezi „romštinou“ a „cikánštinou“.

V přílohách jsou konkrétně rozebrané dotazníky, které doplňují výsledky výzkumu.

² Učební osnovy předmětu - romský jazyk, s. 2.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Původ Romů

Česká republika uznává Romy jako národnostní menšinu. Statut národnostní menšiny jim byl přiznán v roce 1991. Dříve tomu ale bylo jinak. Romové byli na našem území bráni spíše jako skupina přistěhovalců.

Tento fakt vychází z toho, že se odborníci stále přou, odkud vlastně předkové Romů pocházejí. Odkud přišli, kdy a proč. „Na jejich indický původ poukázal jako první v roce 1763 I. Vályi pocházející z tehdejších Uher. Na základě srovnání dialektu indických studentů a romštiny, kterou znal, došel k závěru, že pravlastí Romů je pravděpodobně Indie.“³ Další podobná teorie popisuje, že předkové dnešních Romů opouštěli Indii v malých skupinách, které putovali nejprve na území Malé Asie. Zde se jedna skupina oddělila a asimilovala se. Ostatní skupiny putovaly dále do Evropy.⁴

Ve 12. a 13. století se Romové v Evropě představovali jako knížata z Malého Egypta. Začalo se jim proto říkat „egyptský lid“ a toto pojmenování jim v transkripci zůstalo v některých jazycích dodnes. Jako Gypthoi (řecky), Gitanos (španělsky), Gypsies (anglicky)...⁵ „Za nejstarší doloženou zmínku o Romech na území Evropy je považován záznam v rukopise Život svatého Georga Antonia, který byl napsán kolem roku 1068 v klášteře Iberion v Řecku.“⁶

³ *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

⁴ *Srov. Předkové Romů*. [online]. [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.romove.osf.cz/>>. ; MANN, A. *Romský dějepis*, s. 7.

⁵ *Srov. MANN, A. Romský dějepis*, s. 7.

⁶ *Srov. tamtéž MANN, A. Romský dějepis*, s. 7.

Srov. Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/>>.

⁶ Tamtéž s. 8.

Srov. NEČAS, C. Romové v České republice včera a dnes, s. 17.

2 Historie Romů na našem území od prvních záznamů do současnosti

2.1 První zmínky o Romech na našem území

Romisté a etnografové se stále ptou, kdy se na našem území objevily první romské rodiny. Asi první zmínku můžeme najít v Kronice české napsané mezi léty 1308 - 1314 tzv. Dalimilem. V kapitole O Kartasiech pohanských popisuje, že se jednou po Českém království potulovalo asi 500 zvěďů. Ti prosili o chléb větou „*Kartas boh*“ a slovinský jazykovědec F. Miklošič předpokládal, že to byla jedna z nejstarších romských vět, která se dá přeložit jako „*Bůh učinil hlad*“. Zmínka v Kronice české se datuje do roku 1242.⁷ Za další, už přesnější zprávu, můžeme považovat tu z roku 1399. V Popravčí knize pánů z Rožmberka se můžeme dočíst, že jeden loupežník při svém výslechu popsal, že k jeho tlupě patří i „cikán černý (črný)“. Mohl to být muž, který byl opravdu Rom nebo používal označení cikán jako jméno nebo přezdívku.⁸ Za první úplně přesnou zmínku můžeme považovat zprávu z roku 1416 „v jedné staročeské kronice, jejíž texty upravil F. Palacký: Také toho léta vláčili se cikáni po české zemi.“⁹

Císař Zikmund Lucemburský vystavil v roce 1421 listinu, díky které měli Romové možnost chodit po českých zemích a hlásat eucharistii. Starousedlíkům se ale tato praktika nelíbila,

a proto císař musel glejt zrušit hned v roce 1427.¹⁰

„Z roku 1481 pochází rytina Cikánská rodina od Václava z Olomouce, která je prvním zobrazením romského námětu v našem prostředí.“¹¹

⁷ Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 7.

srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 17. ; MANN, A. *Romský dějepis*, s. 8. ; *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

⁸ Srov. tamtéž s. 8.

srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 18. ; DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů 1945-1990*, s. 14. ; *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

⁹ NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 7.

srov. *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>. ; NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 17.

¹⁰ Srov. *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

srov. MANN, A. *Romský dějepis*, s. 8. ; NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 20.

¹¹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 21.

2.2 Mandáty českých panovníků, které ovlivňovaly život Romů

Po krachu glejtu vydaného císařem Zikmundem Lucemburským se začaly objevovat sociální problémy, které měly vyřešit právě nové mandáty. V roce 1545 se objevuje mandát císaře Ferdinanda I., který zakazoval trpět romské skupiny v celém Českém království. Pokud rychtáři Romy našli, měli právo odebrat jim všechny zbraně a celou skupinu vyhnat až za hranice země.¹² Následně se objevují velké problémy s Romy hlavně v době vlády Leopolda I. V roce 1688 vydal mandát, který Romy vypověděl ze země.¹³ Pak v roce 1697 dekret, ve kterém byli Romové prohlášeni za tzv. „vogelfery“, což znamenalo, že kdokoli mohl Romy zabít, protože ti nebyli -díky tomuto označení- chráněni žádnými právními dokumenty.¹⁴

V roce 1708 byli dva muži odsouzeni k hrdelnímu trestu (Růžička a Petržilka, pozdější častá příjmení českých Romů). Tento proces byl veden u soudu v Českých Budějovicích.¹⁵

Velké reformy byly provedeny za vlády Marie Terezie. V roce 1749 byl uveřejněn dekret, který dovoľoval kruté zacházení s Romy.¹⁶ Tento dokument byl platný až do roku 1761.¹⁷ Dalším dekretem byl ten z roku 1751, díky kterému měli malé výhody místní Romové, kteří byli chudí ale práce schopní. Ti mohli být živeni vrchností nebo obcí, ale museli za to pracovat.¹⁸ Nejdůležitější dekret, ze kterého později vycházely zákony z roku 1927 a 1958, byl „Dekret o dezintegraci. Jeho cílem bylo asimilovat Romy v Uhrách. Bylo jim zakázáno žít kočovným životem a nosit romský oděv. Ženit se mohli, pouze pokud prokázali, že pracují u šlechtice. Chlapci starší 16 let měli být odváděni k vojsku nebo dáváni do učení.“¹⁹

¹² Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 10.
srov. Nečas, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 24.

¹³ Srov. tamtéž, s. 28.

¹⁴ Srov. *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 28. ; NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 15.

¹⁵ Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 18.

¹⁶ Srov. tamtéž s. 26.

srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 28.

¹⁷ Srov. *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

¹⁸ Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 27.

¹⁹ Tamtéž, s. 31.

2.3 Situace Romů na našem území v letech 1927 až 1945

Jedním z nejdůležitějších dat je rok 1927, kdy se Národní shromáždění ČSR usneslo a vyhlásilo Zákon o potulných cikánech, č. 117, ze dne 15. července. Romům bylo nařízeno nosit cikánské legitimace a kočovnické listy. Zákon byl přísný především ke kočovným Romům.²⁰

„Na základě říšskoněmeckého výnosu z 8. prosince 1938 o potírání cikánského zlořádu, byl v listopadu 1939 proveden soupis Cikánů, cikánských míšenců a osob žijících po cikánském způsobu. Většina Romů žijících v tzv. Sudetách byla později -podobně jako Romové z protektorátu- uvězněna v koncentračních táborech (především Auschwitz II. - Birkenau).“²¹

V protektorátu se „romská otázka“ začala řešit tak, že byl otevřen 10. srpna 1940 Kárný pracovní tábor v Letech u Písku určený Romům, kteří žili na území Čech, a později tábor v Hodoníně u Kunštátu pro romské rodiny z Moravy. Byli sem umístováni ti, kteří údajně nepřestali kočovat nebo se neusadili, nejevili snahu pracovat a konali trestnou činnost. Posléze byly tyto tábory přejmenovány na „cikánské tábory“, kam byly soustředovány celé rodiny.²² „Ze 4870 Romů, odeslaných z českých zemí (bez pohraničí) do nacistických koncentračních táborů, se vrátilo do vlasti pouze 583 osob. Převážně mladí muži a ženy.“²³

2.4 Romové v Československu v letech 1945 až 1990

Po roce 1945 přijížděli Romové z východoslovenských osad hlavně za prací. Podle soupisu z roku 1947 jich žilo v Čechách a na Moravě přes 16 000.

²⁰ Srov. tamtéž s. 58.

srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů 1945-1990*, s. 14. ; NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 60.

²¹ *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

srov. MANN, A. *Romský dějepis*, s. 14.

²² Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 67.

srov. MANN, A., *Romský dějepis*, s. 14.

²³ NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 75.

srov. MANN, A. *Romský dějepis*, s. 14. ; *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

Romové přicházeli především do vysídlených oblastí a průmyslových měst, kde byl nedostatek pracovních sil (např. Most, Sokolov, Teplice, Cheb, Tachov, Kladno, Ostrava, Český Krumlov...).²⁴

Po roce 1948 se změnil přístup státních orgánů k Romům. Došlo ke zrušení zákona č. 117/1927 Sb., ale společensky zůstali Romové stále na okraji společnosti. Koncem 50. let začal tehdejší režim využívat otevřenou politiku asimilace. Bylo zlikvidováno kočování zákonem č. 74/1958 Sb. O trvalém usídlení kočujících osob. Tento zákon nejvýrazněji postihl skupinu tradičně kočovných olašských Romů.²⁵ „Usnesení vlády ČSSR č. 502/1958 Sb., které upřesnilo předešlý zákon č. 74, stanovilo následující pořadí důležitosti jednotlivých úkolů:

1/ likvidace romských osad a chatrčí a řešení bytového problému Romů

2/ zabezpečení školní docházky a výchovy romských dětí a mládeže

3/ zařazování práceschopných mužů do pracovního procesu

Hlavní metodou řešení byl rozptyl a přesun romského obyvatelstva z míst jeho silné koncentrace na Slovensku do českých a moravských okresů.²⁶

Velká změna nastala v roce 1969, kdy vznikl Svaz Cikánů - Romů, který se stal prvním politickým seskupením Romů v Československé republice. Přestože neměl svaz dlouhou dobu trvání (byl zrušen v roce 1973), byl to první romský subjekt, který u nás fungoval.²⁷

Celosvětově se situace změnila v roce 1971, kdy se ve dnech 7. - 9. dubna konal první Mezinárodní kongres Romů. Tento kongres se uskutečnil v Londýně a zúčastnila se ho také delegace z ČSSR (ze Svazu Cikánů - Romů). Na kongresu byla ustanovena mezinárodní organizace Internacionalo Romani Unija, která byla v roce 1978 přijata za člena OSN.

V roce 1993 jí byl status pozorovatele změněn na status poradce v sekci mimovládních organizací. Na tomto kongresu byla přijata romská hymna a vlajka.²⁸

„V roce 1990 byla na ministerstvu vnitra zaregistrována politická strana Romská iniciativa. Tato strana existuje dodnes.“²⁹

V 90. letech bylo založeno mnoho romských sdružení, ale jen některá z nich fungují až do současnosti.³⁰ Některá sdružení byla založena pouze pro jeden projekt, ale registrována jsou

²⁴Srov. *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index>. >.

²⁵ Srov. Tamtéž Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index>. >.

srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 58. ; *Romové v České republice (1945-1998)*, SOCIOKLUB, s. 162. ; DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů 1945-1990*, s.14. ; NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 101.

²⁶ NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 82.

srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 102.

²⁷ Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář: Dějiny českých Romů v datech*, s. 84.

²⁸ Srov. tamtéž s. 86.

srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 15.

²⁹ Tamtéž s. 98.

dodnes. Z této situace vycházejí komplikace u sdružení, která byla založena jen pro jeden projekt, protože po ukončení činnosti už nebyla vymazána a zůstává v rejstříku ministerstva vnitra.

2.5 Současná situace Romů v České republice

Protože Česká republika přistupuje k Romům jako k národnostní menšině, má tato menšina své zástupce v Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity a v Radě vlády ČR pro národnostní menšiny, které se zabývají otázkami Romů na našem území. Rady vyvíjí úsilí o rozvoj romské svébytnosti, jazyka a kultury.³¹

Zákonem č. 129/2000 Sb. O krajích (krajské zřízení) byla zřízena funkce krajského romského koordinátora. Jeho úkolem by měla být především koordinační a metodická činnost, metodické vedení poradců, informační činnost a organizace seminářů. Problém nastal zrušením činnosti okresních úřadů, kdy někteří romští koordinátoři museli převzít další novou agendu, která vůbec nesouvisela s jejich prací. Tím tato práce ztrácela smysl a mnoho koordinátorů z krajských úřadů odcházelo. Proto je v současné době v naší republice krajských romských koordinátorů nedostatek a jelikož funkce romského poradce a asistenta není uložena zákonem, nelze ani obce přimět k tomu, aby takové pracovníky zaměstnaly.³² Příkladem takového postupu je i Český Krumlov, kde funkci romského asistenta (poradce) zastává vedoucí odboru školství, sociálních věcí a zdravotnictví.

Velkým problémem, který se objevuje ve všech krajích, je nezaměstnanost Romů. „Specifická míra nezaměstnanosti příslušníků romské komunity se odhaduje na 45 až 50 procent. Charakteristickým rysem nezaměstnanosti Romů je její dlouhodobost. Do kategorie dlouhodobě nezaměstnaných patří asi 75 procent nezaměstnaných Romů.“³³ Je to způsobeno mimo jiné tím, že většina Romů nemá dostatečné vzdělání a z toho vyplývá nízká uplatnitelnost na trhu práce.

³⁰ Srov. LHOTKA, P. *Romové v České republice po roce 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-20]. Dostupné na WWW: <<http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/14>>.

³¹ Srov. *Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Koncepce romské integrace 2005*. [online]. Praha : [cit. 2007-04-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/dokument8150.html>>.

³² Srov. *Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Koncepce romské integrace 2005*. [online]. Praha : [cit. 2007-04-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/dokument8150.html>>.

³³ Tamtéž Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/dokument8150.html>>.

Výbor OSN upozornil na nekvalitní politiku státu vůči romské menšině. Uvádí, že by stát měl bránit vystěhovávání Romů z měst a obcí (reakce na jednání bývalého starosty Vsetína J.Čunka, 2006), stálému přeřazování dětí do základních praktických škol a velkému množství případů nucené sterilizace romských žen. Další nevyřešenou otázkou, která se výboru nelíbí, je stále neexistující antidiskriminační zákon.³⁴

Před několika lety se objevila emigrace Romů do Kanady a Velké Británie. Byly to hromadné odchody Romů za předpokládaným „lepším životem“. Ale po několika měsících strávených v zemi, kde nikoho neznali, neuměli jazyk a neměli kde bydlet, se Romové vraceli opět domů. Zde nastal nový problém. Před tím, než odešli, často prodali všechn svůj majetek a po návratu se z nich staly sociálně vyloučené rodiny.

V současné době se začíná objevovat nový fenomén drogových závislostí. A problémem je také vzájemné nepochopení kulturních rozdílů mezi majoritou a minoritou.

³⁴ KRAUSOVÁ, K. *Výbor OSN pokáral ČR za přístup k Romům*. [online]. Praha : poslední aktualizace 15.3.2007 [cit. 2007- 04.15]. Dostupné na WWW: < <http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id>>.

3 Kdo je Rom

„**1. Kritérium etnické identity** – Rom je ten, kdo se považuje za příslušníka romského národa, resp. etnika. (Romové jsou osoby, které se hlásí k romské etnické identitě. Etnická či národnostní identita však není ničím původním, vrozeným a odjakživa daným, ale výsledkem výchovného, politického a osvětového působení.)

2. Kritérium fyzických charakteristik – Rom je ten, kdo má charakteristické fyziologické znaky. Většina příslušníků majoritní společnosti označení „Rom“ spojuje s určitými fyzickými či biologickými znaky, jako je barva pleti, vlasů či duhovky.

3. Kritérium kultury – Rom je ten, kdo sdílí hodnoty tradiční romské kultury. Nositel tradiční romské kultury se nemusí považovat za Roma ve smyslu příslušníka romského národa a naopak člověk, který se deklaruje jako Rom (v národnostním smyslu), nemusí být nositelem tradiční romské kultury.“³⁵

Při sčítání lidí, domů a bytů v roce 2001 se k romštině jako mateřskému jazyku a k romské národnosti přihlásilo pouze 11746 osob z celé republiky a z okresu Český Krumlov pouze 70 osob.³⁶ Podle neoficiálních údajů se odhaduje, že na našem území žije přibližně 200 000 - 300 000 tisíc Romů.³⁷

3.1 Členění skupin Romů podle zvláštních kritérií

Laikům se může zdát, že jsou všichni Romové stejní, ale opak je pravdou. Existují různé subetnické skupiny. Romové se mezi sebou poznají jak podle vzhledu, tak i různých dialektů romštiny, podle původních zaměstnání i příjmení (rodová příslušnost). Obecně existují tři způsoby dělení Romů:

³⁵ BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*, s. 22.

srov. SVOBODOVÁ, S. *Multikultura a policejní práce*. [online]. [cit. 2007-04-28]. Dostupné naWWW: <http://www.domacinasili.info/cze/vzdelavaci_aplikace/multikul%20distribuce.htm>.

³⁶ Srov. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. [online]. [cit. 2007-04-28]. Dostupné naWWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>>.

³⁷ Srov. *Postavení a marginalizace Romů v ČR a na Slovensku* [online]. [cit. 2007-05-08]. Dostupné naWWW: <<http://www.tolerance.cz/kurzy/Kohoutek.htm>>.

srov. *České etnikum v průběhu věků*. [online]. [cit. 2007-05-08]. Dostupné naWWW: <<http://www.national-geographic.cz/detail.asp?id=158>>.

1. dělení vnitřní ze strany Romů
2. vnější z hlediska majoritní společnosti
3. dělení odborné z hlediska etnicko - jazykového

Ad. 1. Dělení vnitřní

Podle jazyka a původu. Po 2. sv. válce se složení Romů zcela změnilo.³⁸ Romistka Milena Hübschmannová uvádí, že v současnosti jsou na našem území tři nejpočetnější romské skupiny. Největší je skupina slovenských Romů (přibližně 80%), další skupinu tvoří maďarští Romové, pro které existuje v romštině označení „Vlachi“ (přibližně 10%), a zbytek jsou tzv. Olaši. Českomoravských Romů je na našem území minimum, protože většina zahynula během 2. sv. války.³⁹

Podle způsobu života se Romové dělili před rokem 1958 na kočovné, polokočovné a usedlé.

Podle profese. Původní profese byly zejména kovářství, košíkářství, korytářství, koňské handlířství, výroba cihel a metel, brusičství nožů...

Podle respektování či nerespektování různých tradic a pravidel se dělí na čisté Romy – žuže Roma a špinavé Romy – degeše Roma.

Ad. 2. Dělení vnější z hlediska majoritní společnosti

Při tomto dělení záleží na míře znalostí o romském etniku. Nejrozšířenějším hlediskem je **stupeň asimilace**. Tak rozlišujeme Romy přizpůsobivé a nepřizpůsobivé. S tím souvisí dělení **podle sociální úrovně**.

Ad. 3. Odborné dělení z hlediska etnicko-jazykového

Rozdělení jazyka Romů:

1. Romština jako jazyk patřící do skupiny indoevropských jazyků

2. Skupina sinto-manušských dialektů

3. Lokální dialekty jiných jazyků⁴⁰

Stále se můžeme setkat s označením „Cikán“ nebo „Cigán“. To je apelatium Romů nebo Sintů, tak byli označováni slovanskými a německými národy, ale můžeme se s tím setkat i nyní u nás. Romové vnímají toto označení jako hanlivé, pokud ho použije majoritní společnost, ale sami tento výraz používají běžně.⁴¹ U nich tento výraz má funkci etnonyma.

³⁸ Srov. *Dělení Romů*. [online]. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW:< www.romove.osf.cz/index 1. htm>.

³⁹ Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. a kol., *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*, s. 5.

srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 124.

⁴⁰ Srov. *Dělení Romů*. [online]. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW:< www.romove.osf.cz/index 1. htm>.

4 Jazyk

„Jazyk je stejná řeč a nářečí, kterým mluví příslušníci jednoho národa. Někdy se národní jazyk nazývá obrazně také řečí mateřskou, protože se jí zpravidla každý učí v dětství od matky.“⁴²

Jelikož měli Romové v ČSSR problémy se zachováváním romského jazyka, je už stále méně a méně Romů, kteří aktivně romsky mluví.

Já sama jsem se setkala s požadavky romských rodičů, abych učila jejich děti romsky.

„Dále jazyk je soustava konvenčních znaků a pravidel. Patří sem signály a značky, které posluchač i mluvčí ovládají a rozumějí jim. Tato pravidla mají uchovávat v paměti.“⁴³

„Ovládnutí jazyka není jen pouhá znalost systému (často neuvědomělá), ale také praktická činnost, umění prakticky ho užívat.“⁴⁴ Jazyk je prostředek sdělování myšlenek.⁴⁵

„Při zjišťování jazyka se za nejvhodnější charakteristiku pro určení příslušnosti k národnosti či etnické skupině považuje mateřský jazyk, který vykazuje stabilitu v čase, a to i po kulturní asimilaci. Obvykle je definován jako jazyk, kterým sčítaná osoba mluvila s rodiči v raném dětství, v případě odlišné národnosti rodičů se uvádí jazyk matky.“⁴⁶

⁴¹ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 124.

⁴² HAVRÁNEK, R., JEDLIČKA, A. *Stručná mluvnice česká*, s. 5.

⁴³ srov. MELICHAR, J., STYBLÍK, V. *Český jazyk*, s. 11.

⁴⁴ TEJNOR, A., ČECHOVÁ, M. *Český jazyk I-IV pro SŠ*, s. 326.

⁴⁴ Tamtéž s. 327.

⁴⁵ Srov. tamtéž s. 328.

srov. Encyklopedický slovník s. 333.

⁴⁶ *Romové v české republice (1945- 1998)*, s. 92.

5 Romský jazyk

Romština patří mezi jazyky indoevropské. Má několik dialektů a ten, kterým se mluví na našem území, je dialekt slovenské romštiny. Celkem je romština na našem území zastoupena těmito dialekty: slovenským, maďarským, olašským, českým a německým.⁴⁷ V romštině se vyskytují tři základní skupiny slov: slova původní a slova přejatá, která se dělí na tzv. staré výpůjčky a nové výpůjčky. Původní slova jsou blízká indickým jazykům. Patří sem hlavně výrazy týkající se popisu lidského těla, slovesa praktické denní činnosti, výrazy pro pojmenování členů rodiny a některé základní číslovky.⁴⁸ (viz. příloha č.1, tabulka č. 1 a 2) Staré výpůjčky jsou slova přejatá z jazyků, kterými se mluvilo v zemích, jimiž předkové Romů procházeli při své cestě do Evropy. Jsou to slova hlavně z perštiny, arménštiny a dalších. (viz. příloha č. 1, tabulka č. 3) Hlavním zdrojem pro romštinu v té době byla řečtina, ze které si romština přejala hlavně číslovky, ale ne všechny. (viz. příloha č. 1, tabulka č. 4) Nové výpůjčky jsou slova pocházející z jazyků, které romské obyvatelstvo obklopují v posledních několika staletích (v případě slovenských Romů jsou to tedy zejména slova přejatá z maďarštiny, slovenštiny a dalších slovanských jazyků – srbštiny, bulharštiny, polštiny či češtiny).⁴⁹ V tabulce číslo 1 jsou vypsána některá slova, která romština přejala ze slovenštiny a v tabulce číslo 2 je možno vidět slova, která Romové převzali z češtiny.

TABULKA Č. 1

romsky	slovensky
nič	nic
pozemkos	pozemek
okuľara	brýle
pacha	vůně
paľica	hůl
paňčuška	punčocha
kačka	kachna
mačka	kočka
farba	barva
ostro	ostrý

TABULKA Č. 2

romsky	česky
natura	povaha
nervi	nervy
nervakos	trémista
nula	nula
osipki	spalničky
paprika	paprika
paragrafi	zákon
fizul'a	fazole
fotka	fotka
cehla	cihla

Zdroje: HÜBSCHMANNOVÁ, M. Romsko-český a česko romský kapesní slovník a vlastní výzkum

Jazyk stále přejímá slova z jazyka země, ve které Romové žijí. Romština je obohacována spontánně vznikajícími neologismy, v našem prostředí jsou to atraktivní výpůjčky z češtiny

⁴⁷ NEČAS, C. *Romové v ČR včera a dnes*, s. 97.

⁴⁸ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom- cesty Romů 1945-1990*, s. 18. ; *Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989*. [online]. Brno : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

⁴⁹ Srov. *Romský jazyk*. [online]. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW:< www.romove.osf.cz/index.1.htm>.

⁴⁹ Srov. BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*, s.36.

a slovenštiny.⁵⁰ Jde o slova označující konkrétní předměty i abstraktní pojmy běžného používání, pro které nebyl dříve v romštině výraz.⁵¹ V současné době stále převládá dvojjazyčnost, kdy Romové používají jak romštiny tak češtiny popřípadě slovenštiny. V některých lokalitách řada dětí umí romsky už jenom pasivně.⁵² Romské děti znají pouze romská slova a věty, které se týkají příkazů a zákazů, a docela dobře umí vulgární výrazy.

5.1 Slovenská romština

Má jen dva rody: mužský a ženský, 8 pádů, adjektiva jsou většinou přejatá z jiných jazyků.⁵³

V roce 1971 přijali Romové na našem území závaznou formu slovenské romštiny, která vychází z východoslovenského dialektu romštiny. Tato závazná forma je uměle vytvořeným jazykem a výrazně se liší od řady lokálních dialektů, které se na území ČR používají. Je ale nejvíce popsána jak z hlediska odborného, tak i didaktického.⁵⁴

Slovenští Romové vedle romštiny vždy používali ještě jazyk majoritního obyvatelstva. Druhá a třetí generace Romů vyrůstajících v ČR používá ke komunikaci tzv. romský etnolekt češtiny, což je čeština ovlivněná některými prvky z romštiny, která se vyvinula do svébytného dialektu.⁵⁵ To je i vidět právě u první vlny Romů přijíždějících po roce 1945. Romové se stěhovali s celými rodinami a zachovali si své tradice a tedy většinou i jazyk. Druhá vlna, to byli většinou mladí lidé, kteří si tradice již zcela neosvojili a romštinu jako hlavní jazyk často postupně přestávali používat.⁵⁶ Jak začali používat zkomoleniny romsko-českých slov, vznikly z nich tzv. romlekty (tj. různé skupiny i podskupiny romských dialektů). Vždy byly komunikačním prostředkem běžného ústního styku Romů s Romy, a to zejména stejného romlektu. Přitom romština využívala hlavně formu zvukovou a omezeně formu grafickou.⁵⁷ Zvukovou podobu jazyka používali Romové proto, že neměli při kočování možnost zápisu své řeči, a písemný zápis vycházel z grafické podoby jazyka země, ve které žili. Ve světě není

⁵⁰ Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. a kol. *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*, s. 7.

⁵¹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom- cesty Romů 1945-1990*, s. 17.

⁵² Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. a kol. *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*, s. 8.

⁵³ Srov. NEČAS, C. *Romové v ČR včera a dnes*, s. 97.

⁵⁴ Srov. *Učební osnovy předmětu- romský jazyk*, s. 21.

⁵⁴ Srov. BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*, s. 36

⁵⁵ Srov. BUDILOVÁ, L., HIRT, T., *Policista v multikulturním prostředí*, s. 36.

⁵⁵ Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. a kol. *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*, s. 5.

⁵⁶ Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 121.

⁵⁷ Srov. KAMIŠ, K., *Čeština a romština v českých zemích. Překonávání komunikačních bariér v multietnické společnosti*, s. 104.

pouze jedna standardní forma romštiny, místo toho má tento jazyk množství dialektů. V Evropě jich existuje přes 60. Tyto dialekty jsou očividně úzce příbuzné, ale často navzájem nesrozumitelné.⁵⁸ Tzv. „mezinárodní romština“ se používá při jednání na mezinárodních kongresech a zasedáních Romani Union.⁵⁹

Romština se dá také dělit podle zvláštních jazyko-etnických kritérií:

1. Romština jako jazyk patřící do skupiny indoevropských jazyků - tou hovoří převážná většina Romů na celém světě. Můžeme ji rozdělit do tří skupin. Ty obsahují základní romská slova pocházející převážně ze starých výpůjček, která označují popis běžného života.

Patří sem:

- a) skupina balkánsko-karpatsko-baltská, která se dále dělí na podskupiny: starobalkánskou, karpatskou a baltskou
- b) skupina gurbetsko-cerharská, jíž se mluví výhradně na Balkáně
- c) skupina kalderašsko-lovárská, která je zeměpisně nejrozptýlenější.

2. Skupina sinto-manušských dialektů, která se kdysi oddělila od karpatské a baltské podskupiny, obsahuje velký podíl výpůjček z germánských jazyků.

3. Lokální dialekty jiných jazyků obsahující určitý podíl romských slov. Mluví jimi ty skupiny Romů, které většinou přejali jazyk majoritní společnosti, a tím ztratily vlastní původní jazyk - například španělští Gitanos nebo ve Velké Británii dialekty pogadijské.⁶⁰

⁵⁸ Srov. JAKOUBEK, M. *Romové- konec (ne) jednoho mýtu*, s.50.

⁵⁹ Tamtéž s. 22.

⁶⁰ *Dělení Romů*. [online]. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW:< www.romove.osf.cz/index 1. htm>.

6 Romové v Českém Krumlově - historie i současnost

Do Českého Krumlova začali Romové přijíždět ze Slovenska krátce po osvobození v roce 1945. Nejdříve se usazovali především v památkově cenných a neopravených domech v Rybářské ulici. Většinu domů zde natolik zdevastovali, že je museli opustit.⁶¹ Dále se v 50. letech usazovali v ulici Pod kamenem, ale ta byla z důvodu nekvalitní komunikace do města nahrazena komunikací novou, a proto se Romové začali stěhovat opět do centra. Hlavně do ulic Kájovská, Kostelní, Dlouhá, Soukenická, Latrán a Starý Plešivec.⁶²

V roce 1956 bylo v okrese Český Krumlov zaregistrováno 620 romských obyvatel. Z toho ve městě Českém Krumlově žilo 162 Romů ve 35 rodinách. V roce 1968 se počet Romů v okrese snížil na 526.⁶³

V 70. letech, kdy bylo centrum zapsáno do seznamu městských památkových rezervací, byly rodiny z nevyhovujících prostor postupně vystěhovávány na nová sídliště Mír v Domoradicích, Vyšné II. a Nový Plešivec nebo si rodiny koupily domy na okraji města, hlavně v Nových Dobrkovicích.⁶⁴ Tyto lokality jsou úplně mimo centrum města. V současné době jsou sídliště jedinými místy, kde Romové bydlí. Pouze jediná rodina, která stále zůstává v historickém centru města, je rodina Kotlárova, která provozuje velmi oblíbenou a návštěvníky vyhledávanou restauraci Cikánská jizba. Možná díky promíchání minority a majority na sídlištích je ve městě takřka bezkonfliktní soužití. Což se ale nedá říci o komunitě Romů žijící ve Větrní, kde postupně už několik let vzniká romské „ghetto“.

Stále je ale Český Krumlov považován za město, ve kterém žije majorita s minoritou v „ideálním“ souladu, a možná je to také tím, že zde žije nejvyšší procento smíšených romsko-českých manželství.⁶⁵

„Mnoho z přibližně 800 Romů se narodilo již v Českém Krumlově jako potomci prvních osídlenců v rodinách Kotlárově, Dunkově, Červeňákové, Rakašově, Bílých a dalších. Z těchto kmenových, základních rodin českokrumlovských romských osídlenců jsou nejstabilizovanější a nejuznávanější „rodové“ skupiny „Kotlárovců“ a „Dunkovců“. Tyto

⁶¹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 86.

⁶² Srov. DAVIDOVÁ, E., ČARNÁ, M. *Analýza Romů ve městě a okrese Český Krumlov*.

⁶³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů 1945-1990*, s. 144 a 146.

⁶⁴ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 86.

srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů 1945-1990*, s. 114.

⁶⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E., ČARNÁ, M. *Analýza Romů ve městě a okrese Český Krumlov*.

srov. DAVIDOVÁ, E. *Český Krumlov a Romové: Příklad dobrého soužití*. [online]. [cit. 2007-04-29]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/casopisy/s/2001/0015/15konz.htm>>. ; *Romové ve městě Český Krumlov*. [online]. [cit. 2007-04-29]. Dostupné na WWW:<http://www.ckrumlov.cz/cz1250/mesto/soucas/i_romove.htm>.

rodiny přišly mezi prvními v letech 1945-1948 z východoslovenského okresu Sabinov a Stará Lubovňa.⁶⁶

6.1 Romské osobnosti

Dobré vztahy mezi Romy a majoritou mohou vycházet i z romských osobností, které v Českém Krumlově a okolí žijí. Jsou jimi hlavně Milan a Věra Kotlárovi, podnikatelé-majitelé restaurace Cikánská jizba a dále Dezider Dunka, který vlastní firmu provádějící úklid komunikací ve městě. Tato firma zaměstnává přes 40 převážně romských pracovníků. Další osobností je jáhen Vojtěch Vágai, který působí v českokrumlovském kostele sv. Víta i v dalších farnostech okresu.

„Dříve o relativně úspěšném soužití rozhodla vědomá spolupráce tehdejší radnice a řady konkrétních lidí, kteří Romům pomáhali.“⁶⁷ Mezi autority majoritní společnosti, které se Romům snažili pomáhat, patřili etnoložka Eva Davidová a herec František Husák. Oba se věnovali zejména romským dětem. Snažili se vyplnit jejich volný čas, který by jinak trávily neorganizovaně na sídlištích.

6.2 Současná situace Romů ve městě a komunitní plán sociálních služeb

Dnes podle neoficiálních informací žije ve městě přibližně 600 Romů. Z posledního neoficiálního sčítání Romů se k romské etnické skupině přihlásilo přibližně 480 lidí, z toho dětí do 15 let bylo 138.⁶⁸ To může znamenat snahu Romů o včlenění se do majoritní společnosti.

Z výzkumu prováděného Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy vyplynulo, že malé procento obyvatel města má segregáční tendence, ale většina vůči Romům nemá negativní postoj. Dříve obyvatelé Českého Krumlova viděli relativní bezproblémovost v začleňování Romů do většinové společnosti, protože při začleňování nebyli Romové nikým z majoritní

⁶⁶ DAVIDOVÁ, E., ČARNÁ, M. *Analýza Romů ve městě a okrese Český Krumlov*. Srov. DAVIDOVÁ, E. *Český Krumlov a Romové: Příklad dobrého soužití*. [online]. [cit. 2007-04-29]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/casopisy/s/2001/0015/15konz.htm> >.

⁶⁷ Tamtéž, Dostupné na WWW. < <http://www.mvcr.cz/casopisy/s/2001/0015/15konz.htm> >.

⁶⁸Srov. 1. Komunitní plán sociálních služeb na léta 2006-2008, str. 51. Srov.

společnosti zvýhodňování a podporování. Poslední dobou se bohužel objevují u obyvatel názory, že by se Romové měli segregovat do jedné okrajové části města. I přes to mají Romové ve městě dobré postavení, které vychází z toho, že se tu neobjevuje při komunikaci s nimi jazyková bariéra.⁶⁹ Město jako celek se snaží vycházet Romům vstříc hlavně v kulturních a volnočasových aktivitách. Ve městě existuje několik institucí, které se věnují Romům; např. Centrum ochrany lidských práv, Občanské sdružení Romů Soužití, Komunitní centrum Romů a další.

Hrozbou, která může ovlivnit soužití ve městě, jsou drogy. Na sídlišti Mír se začíná objevovat problematika drogového experimentování romských dětí. Příčinou může být to, že pro děti pocházející ze sociálně slabých poměrů neexistuje ve městě dostatek volnočasových aktivit.

Další problém může vyplynout z toho, že pouze malé množství romských dětí navštěvuje mateřské školy. Tyto děti poté nezvládají 1. třídu ve škole a učitelé to mohou řešit přeřazením dětí do základní praktické školy.⁷⁰

Tyto problémy se snaží řešit 1. komunitní plán sociálních služeb ve městě Český Krumlov, v rámci kterého mají Romové svoji vlastní skupinu pro etnické menšiny. Zde se prostřednictvím komunitního plánování začínají realizovat projekty v oblastech: podpora vzdělávání v komunitě, přímá práce s dětmi, práce s rodiči a jejich dětmi, výstavba komunitního centra, snižování nezaměstnanosti, vzdělávání členů komunity a doplňování vzdělání, rekvalifikace, zaměstnávání žen, lepší informovanost o etniku a zřízení úvazku romského poradce. Skoro všechny projekty jsou v současné době realizované a na spolufinancování se podílí i město.⁷¹

⁶⁹ Srov. UHEREK, Z., DAVIDOVÁ, E. *Sídliště Domoradice...*, s. 52.

⁷⁰ Srov. Swot analýza. In *1. Komunitní plán sociálních služeb na léta 2006-2008*, s. 53.

⁷¹ Tamtéž s. 54-58.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

ÚVOD

Praktická část má za úkol seznámit s výsledky terénního výzkumu - jaké znalosti romského jazyka mají romské děti.

Výzkum byl zaměřen na znalosti dětí z Českého Krumlova. Město je totiž považováno za bezkonfliktní a etnoložka Eva Davidová hovoří o tom, že Romové v Českém Krumlově si udržují svoje „Romipen“, tzn. romský kulturní a jazykový folklor.

Výsledky výzkumu analyzuji a porovnávám s příklady z odborné literatury o znalostech romského jazyka dětí i dospělých z České republiky zaměřené na romskou etnickou skupinu.

V terénním výzkumu jsem se setkala s několika problémy. Byla to hlavně neochota dětí ve věku 15-18 let spolupracovat na vyplňování dotazníku. Dalším velkým problémem bylo to, že i po instruktaži některé děti vyplňovaly dotazníky nesprávně.

Dotazník se skládá ze dvou na sobě nezávislých částí (viz. příloha č. II; III). V obrázkové se pomocí hravé formy snažím zjistit znalosti dětí a v identifikační jsou otevřené i uzavřené otázky týkající se rodiny, komunikace, etnicity... Dotazníky byly dětem rozdány na oslavě Mezinárodního dne Romů, která se konala v Českém Krumlově 7.4.2007, a po skončení oslavy byly okamžitě vybrány a vyhodnoceny. Děti měly na vyplnění dotazníků přibližně 20 minut. Účast byla dobrovolná a pro motivaci dostalo každé dítě díky centru KOCERO (komunitní centrum Romů) po vyplnění dotazníku odměnu. Dětem byly poskytnuty psací potřeby a pastelky, které potřebovaly pro vyřešení jednoho úkolu v obrázkovém dotazníku.

7 Cíl studie

Cílem studie je zjistit jazykové znalosti romských dětí z Českého Krumlova. Znalosti dialektu slovenské romštiny. Obrázkový dotazník jsem zvolila proto, že tato kreativní forma vyjádření je dětem blízká a dotazník byl vypracován způsobem, který mohl děti zaujmout a být pro ně zábavný.

Výsledky z dotazníků jsem analyzovala a porovnávala s odbornou literaturou, která se zabývá otázkou vzdělávání a výchovy romských dětí v ČR.

8 Hypotézy

H1 znalost romského jazyka s věkem dítěte roste

H2 přibližně 50% dětí doma běžně komunikuje v romštině

H3 75% dětí má dobré znalosti v písemné podobě dialektu slovenské romštiny

9 Metodologie výzkumu

Metoda výzkumu. Pro svou práci jsem vybrala metodu terénního výzkumu a pro výpočet výsledků jsem použila matematicko-statistickou metodu.

Technika výzkumu. Dotazník (obrázkový a identifikační), který obsahuje otevřené a uzavřené otázky a analýza na odborné odborné literatury zabývající se vzděláváním a výchovou romských dětí.

Obrázkový dotazník jsem zvolila kvůli jednodušší a pro děti zajímavější formě. Vybírala jsem slova, která jsou součástí běžného života rodiny a společnosti.

V prvním úkolu byla slova běžně používaná, např. dům, kráva, list, prase... Úkolem dětí bylo popsat obrázky zároveň česky i romsky. Druhé cvičení bylo zaměřené na to, jestli dítě umí rozeznat písemnou formu romských slov. V romštině se totiž objevují slova, která se od sebe liší pouze v malých detailech, které však mění úplně význam slova. Tyto rozdíly jsou patrné v psané podobě, ale při výslovnosti záleží jen na správném přídechu. Chtěla jsem

zjistit, jestli děti tyto rozdíly poznají pouze v psané podobě (např. *čhorel-* sypat a *čorel-* krást). Třetím úkolem bylo spojit slova, která znamenají totéž. Důležité zjištění pro to jestli si děti umí spojit romský jazyk s češtinou. Podobný princip byl i ve čtvrtém cvičení, kde měly děti spojit celé věty v romštině s obrázkem. Cílem bylo zjistit jestli děti umějí i celé věty nebo jenom izolovaná slova. Pátý úkol s pastelkami a obrazcem byl změřen na počítání romsky do deseti a na to, jestli děti najdou správný výraz pro číslovku a přiřadí k ní určenou barvu pastelky. Šestý úkol byl jediný, kde měly napsat slova, která znají. Na nich se mělo ukázat, jestli umějí napsat romská slova správně. Sedmý úkol zkoumal, jestli děti dokáží v romštině napsat antonymum k obrázku. A závěrečná otázka byla opět spojování obrázků a slov v romštině. (vzor dotazníku viz. příloha č. II.)

Pomocí identifikačního dotazníku jsem se dozvěděla potřebné informace o cílové skupině. Dotazník vyplnilo celkem 30 dětí z Českého Krumlova. 17 dívek (v 1. kategorii 6; ve 2. kategorii 4; ve 3. kategorii 7) a 13 chlapců (v 1. kategorii 4; ve 2. kategorii 6; ve 3. kategorii 3).

První dvě otázky položené v dotazníku se týkaly administrativních údajů potřebných pro vymezení dané cílové skupiny. Další otázka měla upřesnit výběr cílové skupiny, protože respondenti měli zodpovědět otázku, jakým jazykem doma převážně hovoří. Z této otázky vyplynulo, jestli je respondent členem romské komunity v Českém Krumlově. Čtvrtá až sedmá otázka souvisí s otázkou etnické příslušnosti a národní sounáležitosti. Otázky měly za úkol zjistit, jak děti chápou rozdíl mezi etnikem a národem. Při vysvětlování této otázky jsem přišla na problém, že děti nechápou význam pojmu etnikum, ale automaticky odpovídají Rom, Romka a k národnosti říkají: „Jsem cikán/ka“. Dalším problémem v této oblasti bylo, že děti nevěděly co je to romština, ale reagovaly na výraz „cikánština“. Skoro u všech dětí z 1. věkové kategorie jsem se s tímto jejich nepochopením termínu setkala.

Otázky osm až deset se týkaly původu rodičů a prarodičů. Tyto otázky nebyly z nejdůležitějších, ale chtěla jsem se pomocí nich dozvědět, jestli rodiny pocházejí ze slovenských nebo méně pravděpodobně z českých Romů.

Jedenáctá a dvanáctá otázka se zabývala tím, jaký jazyk vnímají děti jako svůj mateřský. Zajímavé zjištění bylo, že většina odpověděla čeština. K tomu rozvádějící otázka, jestli ví, co je to romština a jestli romsky umí a dokáží-li rozeznat míru své znalosti. Zajímavé byly odpovědi na otázku, Co je to romština? např. má to výhodu mluvit romsky; když mluvíme romsky nikdo nám nerozumí; romsky mluvíme doma; romština je pěkný jazyk a vynikne hlavně v romských písničkách; je sice mojí mateřštinou, ale neznám historii a ani neumím mluvit romsky.

Poslední otázky, které se týkaly toho, jestli s dětmi někdo doma mluví romsky, měly za úkol zjistit, kdo s dětmi nejčastěji doma hovoří a zda je to ten, kdo nejpravděpodobněji umí v rodině romsky. Z výsledků dotazníku vzešlo, že nejčastěji doma mluví romsky rodiče, hlavně matka a prarodiče. (vzor dotazníku viz. příloha č. III)

10 Charakteristika zkoumaného souboru

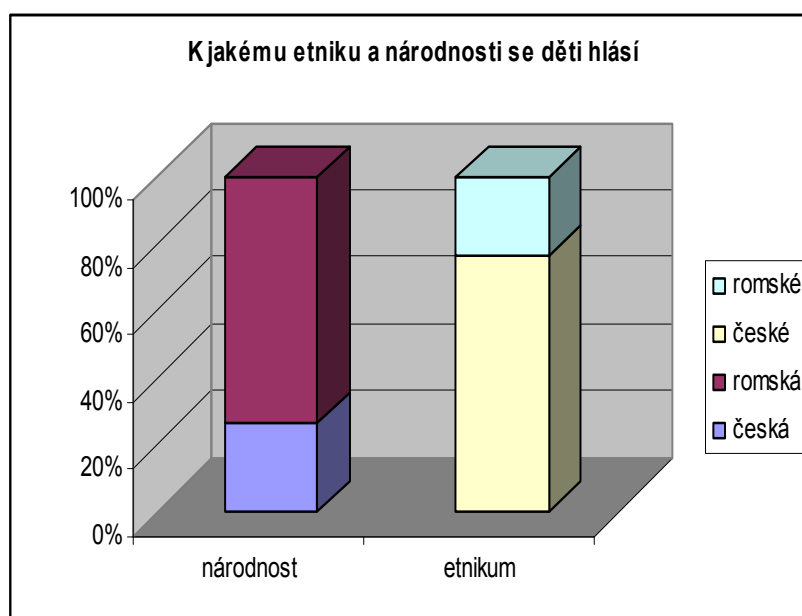
Základní soubor byl všechny romské děti z Českého Krumlova cca 138. Výběrový soubor tvořilo 30 romských dětí z Českého Krumlova ve věku 6- 18 let. Děti byly rozděleny do tří věkových kategorií. Do první kategorie byly zařazeny děti ve věku 6-10 let. V této kategorii bylo celkem 10 dětí, z toho 6 dívek a 4 chlapci. V druhé věkové kategorii 11- 14 let bylo celkem 10 dětí, z toho 4 dívky a 6 chlapců, a v poslední kategorii 15-18 let bylo celkem také 10 dětí, z toho 7 dívek a 3 chlapci. Je to relativně velký počet dětí, protože podle neoficiálního sčítání Romů v Českém Krumlově žije přibližně 138 romských dětí. Z počtu 30 dětí je 17 dívek a 13 chlapců.

11 Kdo je dítě a jaké je vymezení pojmu romské dítě

Práce pojednává o znalostech romských dětí. Dítě je podle Úmluvy o právech dítěte každá lidská bytost mladší 18 let.⁷² Romské dítě je dítě, které má romské rodiče a prarodiče.

Pro potřeby bakalářské práce je za romské dítě považováno dítě ve věku 6- 18 let, které žije v jedné domácnosti s rodiči, kteří se hlásí k romskému etniku.

Tento graf ukazuje, jak odpověděly děti z výzkumu.



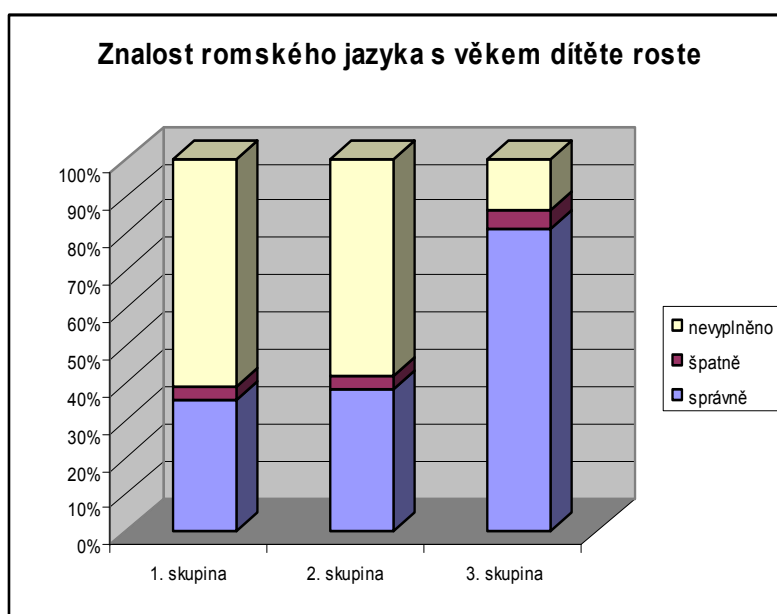
Zdroj: vlastní výzkum

⁷² Srov. Úmluva o právech dítěte. č. 104/1991 Sb.

12 Verifikace hypotéz

H1 znalost romského jazyka s věkem dítěte roste

Tento graf ukazuje celkový výčet všech odpovědí z obrázkového dotazníku. Jsou zde zahrnuty správné i špatné odpovědi a také to, že některé otázky děti nevyplnily. Výsledky jsou z otázek 1. - 5. a 7. - 8. Tyto otázky zjišťovaly znalosti romského jazyka formou přiřazování obrázků ke správnému slovu nebo přiřazování slov v češtině slovům v romštině.

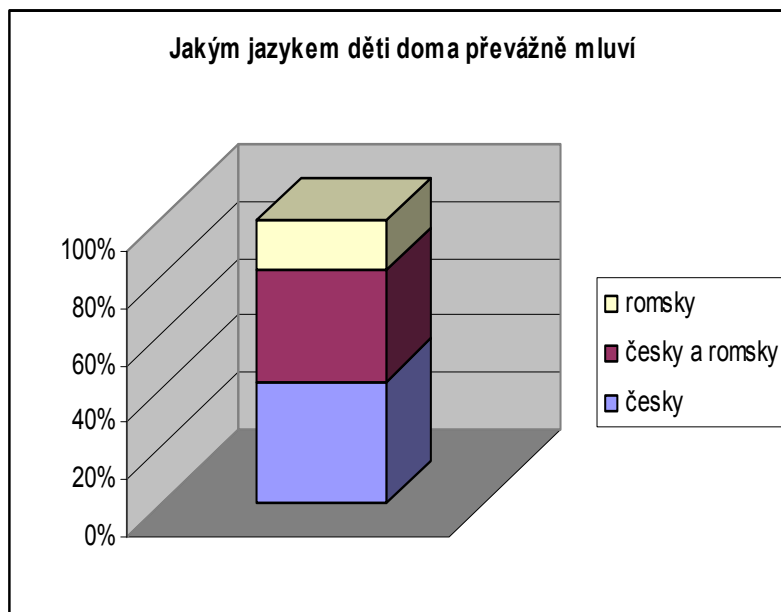


Zdroj: vlastní výzkum

Komentář: H1 byla podle výzkumu potvrzena. Největší počet správných odpovědí byl ve věkové kategorii 15- 18 let a bylo v ní také nejmenší procento nevyplněných odpovědí.

H2 přibližně 50% dětí doma běžně komunikuje v romštině

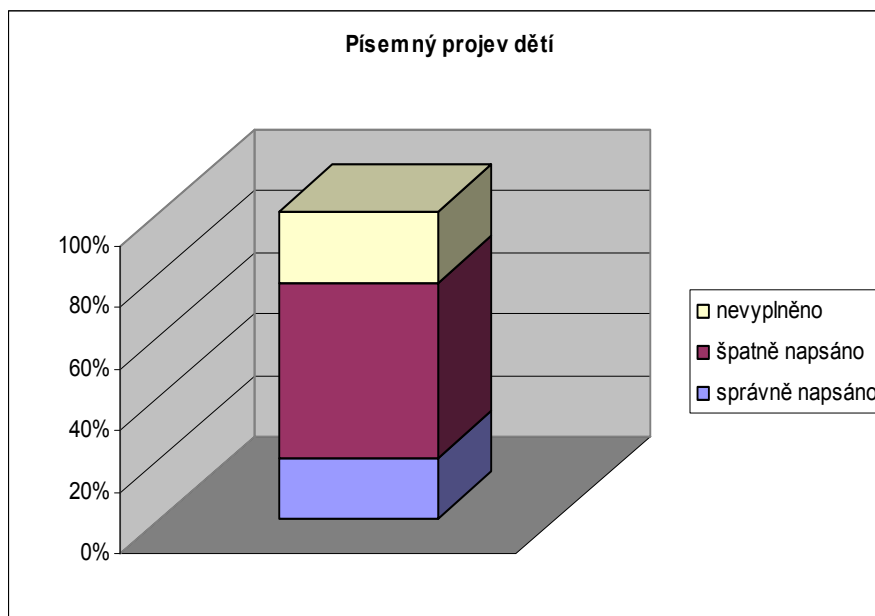
Na ověření této hypotézy byla zaměřena otázka: Jakým jazykem doma převážně mluvíte?



Zdroj: vlastní výzkum

Komentář: H2 se nepotvrdila, protože děti většinou doma mluví češtinou a pokud s nimi někdo doma mluví romsky, tak to jsou pouze v situacích, kdy něco přikazují nebo na něco upozorňují. Běžně se doma romsky nehovoří. Rodiny používají česko-romský romlekt, tzn. češtinu obohacenou romskými slovy nebo věty složené z romských i českých slov. (srov. viz. s. 19)

H3 50% dětí má dobré znalosti v písemné podobě dialektu slovenské romštiny



Zdroj: vlastní výzkum

Komentář: H3 se nepotvrdila. Většina dětí, které odpovídaly na otázky, měly problémy s písemným vyjádřením slov. Je to tím, že romština nemá svůj vlastní písemný projev. (srov. viz. s. 19) Místo správně zapsaných slov, která měla mít člen a správný jmenný tvar, většinou psaly slova tak, jak je znají foneticky. Zajímavé je, že děti většinou nepsaly ojedinělá slova, ale celé věty, zpravidla rozkazy. (jako : Dža khere : Běž domů, Ma kerav tut... - Nedělej...)

13 Příklady z odborné literatury o znalostech romského jazyka dětí i dospělých z České republiky zaměřené na romskou etnickou skupinu ve srovnání s mým výzkumem

Od 50. let minulého století, kdy se začala otvírat otázka romského jazyka a Romů jako taková, se objevovaly v odborné i krásné literatuře názory na romský jazyk a jeho užívání. Ilona Lacková ve své autobiografii uvádí několik příkladů zacházení s romským jazykem. Např. dětem ve škole bylo zakazováno mluvit romsky. „Přišla jsem osobně do styku s učiteli, kteří vybírali pokuty za každé „cikánské“ slovo... Přejali jsme od „bílých“ opovrhlivý postoj k vlastnímu jazyku. Začala jsem domlouvat romským rodičům: „Mluvte s dětmi slovensky, ať nemají ve škole problémy! S cikánštinou se nikam nedostanou. Nemluvte na děti cikánsky!“ A to všechno jsem kladla lide na srdce v naší, krásné, sladké, starobylé (romské) řeči.“⁷³

K podobnému výsledku přišel i Karel Holomek, který uvádí, že potomci Romů, kteří přežili 2. sv. válku, už většinou nehovoří romsky. Další skupina Romů je nejpočetnější, tvoří ji pováleční přistěhovalci ze Slovenska. Pro vnitřní komunikaci používají stále romštiny, ale pro komunikaci s majoritní skupinou používají češtiny. Proto se v některých rodinách rodiče snaží varovat své děti před romštinou, aby jim usnadnili postavení ve škole a později ve společnosti.⁷⁴ V Chartě 77 se ale objevuje jiný fenomén, a to, že souběžně s poklesem komunikační funkce romštiny u mladší generace Romů v Čechách a na Moravě probíhá proces opačný a vzniká romská literatura, jejíž autoři v dětství romsky nemluvili.⁷⁵

Dále si odborníci o znalostech romštiny u dětí myslí toto: v ČR řada romských dětí ovládá romštinu pouze pasivně na rozdíl od stavu, který dosud převládá na Slovensku. Už v předškolním věku děti přejímá řeč majority, a to mnohdy na úkor své romské mateřštiny. Je nezbytné, aby řečový vývoj v raném dětství u Romů probíhal v mateřské romštině a následně i v mladším školním věku v multietnické škole, než přejdou na jazyk cizí, jakým je ve škole spisovná čeština a mimo školu čeština nespisovná.⁷⁶ Běžná romská rodina není schopna se s dětmi doma učit ani v romštině, ani v češtině, jež je pro ni jazykem úředním a pro dítě jazykem cizím.⁷⁷ Většina romských dětí přichází do 1. roč. ZŠ jako bilingvní, tzn. hovoří romsky i česky. Často však ani jedním jazykem nemluví dobře. Romských rodičů, kteří by

⁷³ LACKOVÁ, E., *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*, s. 10.

⁷⁴ HOLOMEK, K., *Romská menšina v ČR*, s. 157.

⁷⁵ *Charta 77* [online]. [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.charta2007.cz/>>.

⁷⁶ KAMIŠ, K., *Čeština a romština v českých zemích. Překonávání komunikačních bariér v multietnické společnosti*, s. 104.

⁷⁷ DOBŠÍKOVÁ, E. *5 ZŠ v Mostě- Rudolících aneb pověstný Chánov*, s. 14.

mluvili na své děti jen romsky, je malé procento, většina rodičů učí děti češtině, ovšem tak, jak se ji naučili oni.⁷⁸ Podle neoficiálních zdrojů romsky plynně hovoří jen několik starších jedinců (věk nad 60 let), pamětníků 1. migrační vlny. Romové středního věku většinou romštině rozumí, ale nepoužívají ji v běžném hovoru. Romštiny se údajně užívá pouze při řešení vypjatých konfliktních situací uvnitř komunity, slovník je však v těchto situacích omezen na vulgarismy. V některých oblastech je romština spíše na ústupu, neboť ve většině rodin se už vůbec s dětmi romsky nemluví.⁷⁹ K zániku v experimentu vyučovat romský jazyk na 1. stupni ZŠ došlo proto, že vymizela znalost romského jazyka mezi nejmladší generací. U romských rodičů zůstává názor z asimilačních let: „Nemluvte s dětmi cikánsky, budou mít problémy ve škole“.⁸⁰ P. Říčan uvádí: „Polovina dětí mých sourozenců už romsky neumí. Rozumějí, ale když mají promluvit, nejde jim to z pusy.“⁸¹ Z výzkumu Masarykovy univerzity o sledování interetnických vztahů vyplynulo, že rodiče mají většinou k učení romštiny negativní postoj. „K čemu jim to bude? Aby dostali práci, musí mluvit česky. Tak je to ani neučíme.“⁸²

Srovnání: Své výsledky výzkumu jsem srovnala s názorem odborníků, že děti romsky neumějí. Podle výsledků mého výzkumu je znalost romského jazyka u dětí vysoká ve věku 15-18 let.

Graf číslo 1 je možno srovnat s výsledkem výzkumu Masarykovy univerzity v Brně. Tam na otázku: umí vaše děti romsky?, odpovědělo 38,1 % rodičů, ano a 22,5% odpovědělo ne.⁸³ Sama jsem se setkala s tím, že rodiče si myslí, že jejich děti romsky dostatečně neumí a prostřednictvím Komunitního centra Romů jsem byla požádána, abych romské děti romsky učila. Podle mého výzkumu umí cca 50% dětí romsky. Dá se říci, že názor odborníků je správný u nejmladších dětí, protože doma většinou komunikují tzv. romlekty. (srov. viz. s. 18)

Dále jsem výzkum srovnala s názorem, že rodiče doma s dětmi romsky nemluví. Podle mého výzkumu s dětmi mluví hodně romsky matka (graf č. 2), a to je dané i tím, že matka je s dítětem nejvíce, a tedy mluví s ním nejčastěji. A vysoký počet dětí odpovědělo, že doma s nimi někdo romsky mluví (graf č. 3). Většinou je to ve více generačních rodinách, díky tomu, že prarodiče většinou umí romsky v rodině nejvíce.

⁷⁸ BALABÁNOVÁ, H. *Praktické zkušenosti se vzdáváním romských dětí*, s. 25.

⁷⁹ BITTEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M., et al. *Kdo jsem a kam patřím?*, s. 100.

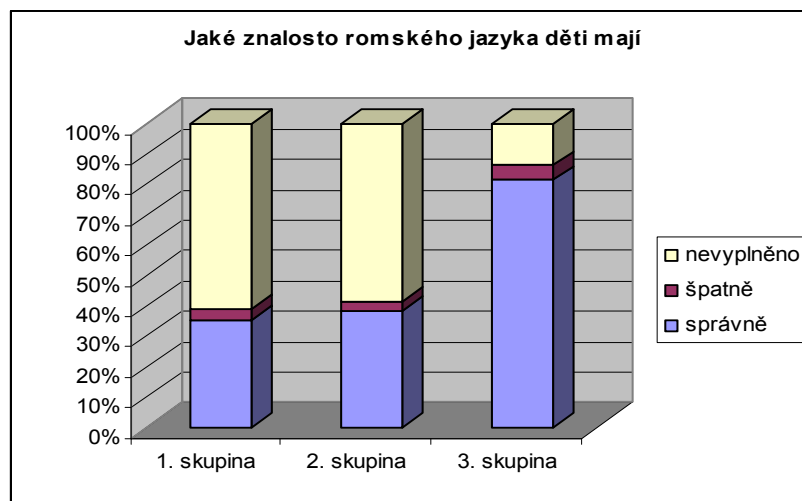
⁸⁰ VIKOVÁ, L. *Příspěvek k poznání psychologických aspektů romské rodiny*, s. 69.

⁸¹ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme- jde o to jak*, s. 50.

⁸² *Výzkum interetnických vztahů: zpráva*, s. 75.

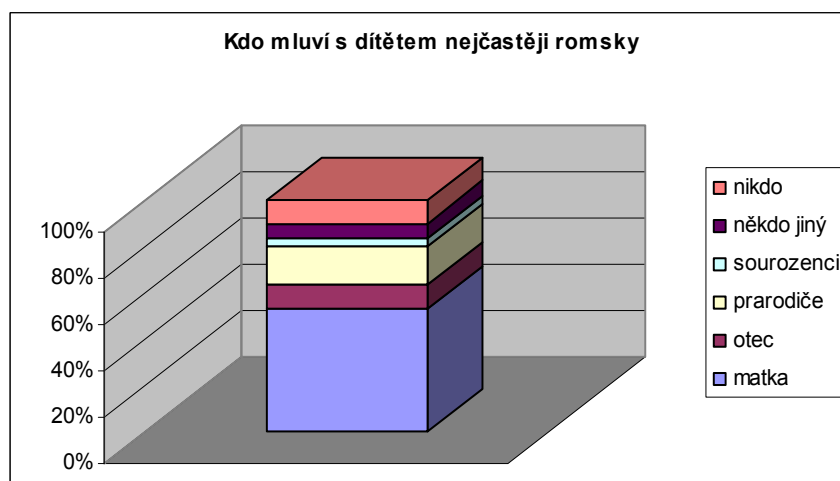
⁸³ *Výzkum interetnických vztahů: zpráva*, s. 75.

Graf č. 1



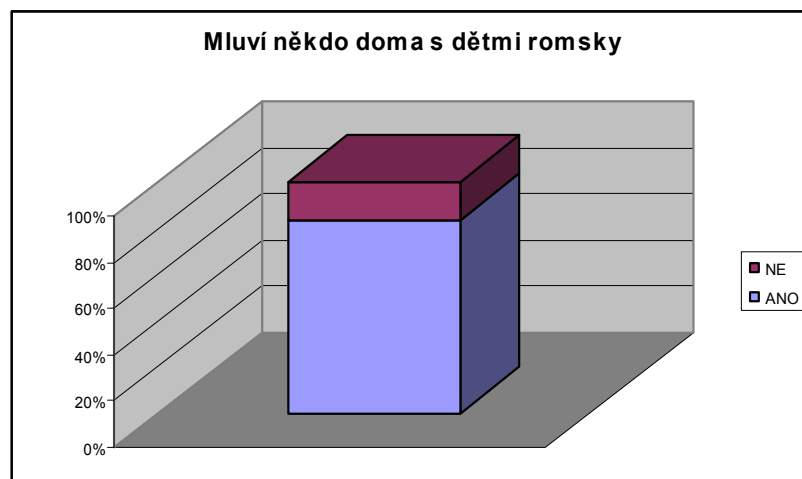
Zdroj: vlastní výzkum

Graf č.2



Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 3



14 Klíčová zjištění

Děti z cílové skupiny, kterých se výzkum týkal, se ho zúčastnily dobrovolně. Všechny děti pocházejí z Českého Krumlova.

Při vyplňování dotazníků jsem se setkala se dvěma zvláštnostmi. Když děti měly vyplnit otázku týkající se etnicity a národnosti, tak automaticky u etnika vyplňovaly romská a obhajovaly to tím, že jsou „Cikáni/ky“. Pokud se ale hovořilo o národnosti, už často nevěděly, jakým způsobem odpovědět. Často se rozmýšlely, jestli napsat národnost českou nebo romskou. Většina napsala česká, ale neuměly vysvětlit rozdíl mezi národností a etnicitou. (srov. viz. s. 27)

Další zvláštností bylo, že když si některé děti četly zadání: napiš slovo romsky, nevěděly si rady. Ptaly se, co je to romština, a pokud jsem řekla že, „cikánština“, tak hned věděly, co mají dělat. Zdá se mi, že děti nepoznají rozdíl mezi romštinou a „cikánštinou“. Rozdíl není, jde jen o různou terminologii. Odborníci i lidé věnující se romštině a romistice používají termíny Rom a romština, ale většina Romů používá termíny „cikánština“ a „Cikáni“. Myslím si, že je důležité si uvědomit, jestli je tato terminologie potřebná nebo ne.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jaké znalosti romského jazyka mají romské děti z Českého Krumlova. Město Český Krumlov bylo vybráno z důvodu relativně vysoké koncentrace Romů a majoritní společnosti. Město je také romistkou Evou Davidovou považováno za město, kde si Romové udržují svoje „Romipen“, tzn. romský kulturní a jazykový folklor. Výzkumem jsem chtěla zjistit jestli „Romipen“ dospělých Romů z města ovlivňuje znalosti romských dětí.

Hypotézy jsem si sestavila podle svých znalostí a zkušeností s romským jazykem. Sama jsem 7 let romštinu studovala a své znalosti jsem mohla konfrontovat s romskými dětmi na letních táborech, na kterých jsem pracovala jako vedoucí. Většinou děti romsky mnoho neuměly. Znaly bohužel pouze různé nadávky, které používaly, když nechtěly, aby jim někdo rozuměl. Poměrně dobré znalosti romštiny měly z romských písní, ale tyto znalosti neuměly použít do normální komunikace.

Sestavené hypotézy se věnují poměru znalosti s růstem věku, ve kterých se potvrdilo, že čím je dítě větší má více znalostí s menší chybovostí. Další hypotéza byla zaměřená na zjištění jakým jazykem děti doma s příbuznými nejčastěji mluví. Děti měly znalosti pouze vět, které něco přikazují nebo nařizují. Slova, která byla do dotazníku zapsána nebyla často zcela správná. Některé děti nepsaly ke slovům členy, které jsou důležité pro skloňování. Jiný docela častý omyl dětí bylo, že psaly jiné slovní tvary než měly. Často to bylo u slov např. místo *o kher*-dům psaly děti *khere*-domů, *o bal*- prase psaly *baličho*- prasátko. Zdrobněliny psaly nejčastěji. Je to asi tím, že malé děti v popisu věcí používají nejčastěji citově zabarvených slov.

Dále jsem výsledky výzkumu analyzovala a porovnávala s příklady odborné literatury o znalostech romského jazyka dětí i dospělých z České republiky zaměřené na romskou etnickou skupinu. Srovnávala jsem hlavně domněnku odborníků, že děti romsky neumějí. Z mého výzkumu vzešlo, že nevíce romsky umí děti ve věkové kategorii 15-18 let. V této věkové kategorii jsem se setkala s docela závažným problémem. Byla to neochota spolupracovat na vyplňování dotazníku. Dalším velkým problémem bylo to, že i po instruktáži některé děti vyplňovaly dotazníky nesprávně. Byly to hlavně děti ve věkové kategorii 6-10 let.

Zaujalo mne, že děti nevěděly co je to romština. Když jsem se jich zeptala „řekni mi toto slovo romsky“ nevěděly některé co chci. Snažila jsem se jim to vysvětlit a když jsem použila termín „cikánština“ hned pochopily.

Tématem vědomostí a znalostí romských dětí jsem se začala více zajímat v momentu, kdy jsem byla požádána Komunitním centrem Romů v Českém Krumlově o učení romských dětí. Rodiče se začali zajímat o to, jestli jsou v Českém Krumlově kurzy romského jazyka pro romské děti. Překvapilo mne, že si rodiče přáli, aby někdo z majoritní společnosti učil jejich děti romštinu.

Proto jsem očekávala, že znalosti dětí budou minimální. Výsledek mě překvapil, protože výsledky byly docela chvalitebné. Děti umí dobře používat romštinu v konkrétních slovech a větách, které příbuzní používají v běžné komunikaci, akorát jim dělá problém písemný projev.

Cílem mé práce bylo zjistit jaké znalosti romské děti mají. Zajímá mne to proto, že se většinou setkávám s názorem laické veřejnosti, že netuší, že nějaká romština existuje. Chtěla jsem proto informovat, že romština existuje, že je to krásný jazyk a hlavně také to, že to není jazyk mrtvý. Romština se stále vyvíjí a tvoří si stále novou slovní zásobu a já doufám, že se nestane jazykem mrtvým jako např. latina. Protože **Ko pes ladžal vaš peskeri Chin, ladžal pes the vaš peskeri daj**. Kdo se stydí za svůj jazyk, stydí se i za svou matku.

Romské přísloví

RESUMÉ

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí: teoretické a praktické. Součástí práce je několik příloh, ve kterých jsou popsány dotazníky a grafy potřebné pro dokreslení praktické i teoretické části.

První kapitola popisuje původ Romů. Druhá stručně nastiňuje historii Romů na našem území až do současnosti. Další kapitoly se snaží objasnit pojmy Rom, romský jazyk, a dialekt slovenské romštiny. Šestá kapitola se zmiňuje o historii i současnosti soužití Romů a majoritní společnosti v Českém Krumlově. V praktické části jsou rozebrány výsledky z dotazníků vyplňovaných romskými dětmi z Českého Krumlova.

Práce se snaží vysledovat, jaké znalosti mají romské děti v romském jazyce. Praktická část srovnává výsledky výzkumu s odbornou literaturou, která se zabývá vzděláváním romských dětí a jejich znalostí romského jazyka.

SUMMARY

The thesis consists of two parts: a theoretical and a practical one. Both the parts are completed by necessary appendices, such as tables and graphs.

The first chapter describes the origin of the Gypsies. The second one sketches the history of the Gypsies in our territory up to now. The goal of following chapters is to explain these terms: a Gypsy man, the Gypsy language and the dialect of the Slovak Gypsy language. The sixth chapter pictures the history and present of the coexistence of the Gypsies and the major society in Český Krumlov. The practical part analyses the outcomes of questionnaires answered by Gypsy children in Český Krumlov.

The thesis tries to define the scope of the Gypsy children's knowledge of the Gypsy language. Its practical part compares the outcomes of the research with professional literature which deals with Gypsy children's education and their knowledge of the Gypsy language.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

BALABÁNOVÁ, H. *Praktické zkušenosti se vzdáváním romských dětí*. Praha : MENT, 1995.

BITTEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M., et al. *Kdo jsem a kam patřím?*. Praha : SOFIS, 2005. ISBN 80-902785-8-2.

BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí, informační manuál POLICIE ČR*. Praha : MVČR, 2005. ISBN 80-903510-1-8.

DAVIDOVÁ, E., ČARNÁ, M. *Analýza Romů ve městě a okrese Český Krumlov*. Interní dokument MÚ Český Krumlov.

DAVIDOVÁ, E. *Romano drom- Cesty Romů 1945-1990*. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8.

DOBŠÍKOVÁ, E. *5 ZŠ v Mostě- Rudolících aneb pověstný Chánov*. In BALBÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha : Via Lucis, 1996. ISBN 80-902149-1-6.

Encyklopedický slovník- *Diderot*. ISBN 80-902723-3-9.

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Stručná mluvnice česká*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

HOLOMEK, K. Romská menšina v ČR. In GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě*, Praha : G plus G, 1999. ISBN 80-86-103-23-4.

HÜBSCHMANNOVÁ, M. et al. *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*. Praha : Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-619-0.

JAKOUBEK, M. *Romové- konec (ne) jednoho mýtu*. Praha : SOCIOKLUB, 2005. ISBN 80-86140-21-0.

KAMIŠ, K., *Čeština a romština v českých zemích. Překonávání komunikačních bariér v multietnické společnosti*. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Turkyňe, 1999. ISBN 80-7044-251-4.

1. komunitní plán sociálních služeb na léta 2006-08. Český Krumlov : Město Český Krumlov, 2005.

LACKOVÁ, E. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Přel. M. Hübschmannová . Praha : Triáda, 2002. ISBN 80-86138-47-X.

MANN, A. *Romský dějepis*. Praha : Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-762-6.

MARTINKOVÁ, V. *Český jazyk 3 pro 3. ročník SŠ*. Praha : TRIPOLIA, 2002. ISBN 80-86448-24-X.

MELICHAR, J., STYBLÍK, V. *Český jazyk*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990, ISBN 80-04-24454-8.

NEČAS, C. *Historický kalendář, Dějiny českých Romů*. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 80-7067-769-4.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1999. ISBN 80-7067-952-2.

Romové v České republice(1945-1998). Praha: SOCIOKLUB,1999. ISBN 80-902260-7-8.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme- jde o to jak*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

ŠEBKOVÁ, H. *Jazyková situace Romů a jejich vývoj*. Praha : MENT, 1995.

ŠEBKOVÁ, H., ŽLNAYOVÁ, E. *Romaňi čhib, učebnice slovenské romštiny*. Praha : FORTUNA, 1999. ISBN 80-7168-684-0.

ŠÍŠKOVÁ, T. et al. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001.

ISBN: 80-7178-648-9.

TEJNOR, A., ČECHOVÁ, M. *Český jazyk I-IV pro SŠ*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

Učební osnovy předmětu- romský jazyk. Praha : MŠMT. (Učební dokumenty pro studijní obory SOŠ A SOU, učební osnovy všeobecně vzdělávacích předmětů MŠMT, svazek I., Praha, 2003, vydal Národní ústav odborného vzdělávání)

Úmluva o právech dítěte. č. 104/1991 Sb.

VIKOVÁ, L. *Příspěvek k poznání psychologických aspektů romské rodiny*. Praha : FFUK, katedra psychologie, 1996.

Výzkum interetnických vztahů: zpráva. Brno : 2002MU Brno, 2002. ISBN CZ 9901.01.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

České etnikum v průběhu věků. [online]. [cit. 2007-05-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.national-geographic.cz/detail.asp?id=158>>.

DAVIDOVÁ, E. *Český Krumlov a Romové: Příklad dobrého soužití*. [online]. [cit. 2007-04-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/s/2001/0015/15konz.htm>>.

Dějiny Romů: Přehled dějin Romů do roku 1989 [online]. [Brno]: [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rommuz.cz/index.>>.

Dělení Romů [online]. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW: <[www.romove.osf.cz/index 1. htm](http://www.romove.osf.cz/index1.htm)>.

Charta 77 [online]. [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <[http:// www.charta2007.cz/](http://www.charta2007.cz/)>.

KRAUSOVÁ, K. *Výbor OSN pokáral ČR za přístup k Romům* [online]. poslední aktualizace 15. 3. 2007 [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=6261062>>.

LHOTKA, P. *Romové v České republice po roce 1989* [online]. [Brno] : [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/14>>.

Postavení a marginalizace Romů v ČR a na Slovensku [online]. [cit. 2007-05-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.tolerance.cz/kurzy/Kohoutek.htm>>.

Předkové Romů [online]. [Brno]: [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.romove.osf.cz/index1.htm>>.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Koncepce romské integrace 2005 [online]. [cit. 2007-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/dokument8150.html>>.

Romové ve městě Český Krumlov. [online]. [cit. 2007-04-29]. Dostupné na WWW: <http://www.ckrumlov.cz/cz1250/mesto/soucas/i_romove.htm>.

Romský jazyk [online]. [cit. 2007-03-12]. Dostupné na WWW: <[www.romove.osf.cz/index 1. htm](http://www.romove.osf.cz/index1.htm)>.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001. [online]. [cit. 2007-04-28]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>>.

SVOBODOVÁ, S. *Multikultura a policejní práce*. [online]. [cit. 2007-04-28]. Dostupné na WWW:<http://www.domacinasili.info/cze/vzdelavaci_aplikace/multikul%20distribuce.htm>.

SEZNAM PŘÍLOH

I. Původ romských slov

II. Vzor obrázkového dotazníku

III. Vzor identifikačního dotazníku

PŘÍLOHY

I. Původ romských slov

V této příloze jsou tabulky se slovy, ze kterých je poznat, jakými zeměmi Romové při svém putování procházeli. Z těchto slov je patrné, že putovali přes Malou Asii, do Řecka a dále do střední Evropy.

Z tabulek se dá také vyzorovat, o jaké druhy slov jde. Ve slovenské romštině se rozlišují slova původní koncovkatá, původní bezkoncovkatá a slova přejatá. Slova původní koncovkatá poznáme podle toho, že mají v základním tvaru mužského rodu koncovku *o* a v ženském rodě koncovku *i*. U slov přejatých je to trochu složitější. Slova přejatá v základním tvaru rodu mužského mají koncovky *os, is, us, as* a v ženském rodě *i*. Tato slova nemají tvar bez koncovky a jejich rozpoznání v jiných tvarech než základních je těžší, než je tomu u slov původních.⁸⁴

V tabulce č. 1 a 2 jsou vidět slova, která jsou původní koncovkatá (*šero*) i bezkoncovkatá (*manuš*), ze kterých je patrný původ romských slov. Jde o srovnání slov z hindštiny, sanskrtu a romštiny. Tabulka č. 3 ukazuje slova, které si Romové osvojili při průchodu Malé Asie, a v tabulce č. 4 jsou vidět slova z řečtiny, ze které si romština přisvojila většinu svých výrazů.

⁸⁴ Srov. ŠEBKOVÁ, H., ŽLNAYOVÁ, E. *Romani čhib, učebnice slovenské romštiny*, s. 27.

hidsky	romsky	česky
manuš	manuš	člověk
šira	šero	hlava
ag	jag	oheň
lon	lon	sůl
akh	jakh	oko
kala	kalo	černý
do	duj	dva
tin	trin	tři
car	štar	čtyři
ek	jekh	jeden

TABULKA Č. 1⁸⁵
2⁸⁶

sanskrt	hidsky	romsky	česky
	bibi	bibi	teta
catvári		štar	čtyři
danta		dand	zub
	dai	daj	matka
eka		jekh	jeden
ghasa	ghas	khas	seno
gharma	gham	kham	slunce
guda		gulo	sladký
	amara	amaro	náš
kala		kalo	černý

TABULKA Č.

Zdroj: Mann, A. Romský dějepis
Zdroj: Mann, A. Romský dějepis

řecky	romsky	česky
dromos	drom	cesta
zoumí	zumin	polévka
karfí	karfin	hřebík
kokkalo	kokal	kost
kyriaki	kurko	neděle
pappia	papin	husa
paramythi	paramisi	pohádka
efta	efta	sedm
ochto	ochto	osm
Enja	eña	devět

TABULKA Č. 3⁸⁷

persky	arménsky	romsky	česky
anguštari		angušti	prsten
bakht	bakht	bacht	štěstí
beša		veš	les
pakhta		pochtán	látka
patava		patavo	hadr
	bov	bov	pec
	tutum	dudum	dýně
čakad	čakat	čekat	čelo
khamir	khamir	chumer	těsto
	grast	graj	kůň

TABULKA Č. 4⁸⁸

⁸⁵ Srov. Mann, A. Romský dějepis, s. 4.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 5.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 6.

⁸⁸ Srov. Tamtéž, s. 9.

II. Vzor obrázkového dotazníku

OBRÁZKOVÝ DOTAZNÍK

1. NAPIŠ JAK SE JMENUJÍ JEDNOTLIVÉ OBRÁZKY

A) ČESKY

B) ROMSKY



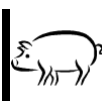
A) _____ B) _____



A) _____ B) _____



A) _____ B) _____



A) _____ B) _____



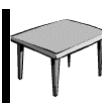
A) _____ B) _____



A) _____ B) _____



A) _____ B) _____



A) _____ B) _____

2. HLEDEJ V KAŽDÉ ŘÁDCE OZNAČENÉ SLOVO A ZAKROUŽKUJ JE

JAKH	AKJH	JAK	JAKH
ČHOREL	ČOREL	ČHOREL	ČORL
KEŇVA	KEVŇA	KEŇVA	KAVŇA
PAPUS	PAPUS	PUPAS	PAPUSA

3. SPOJ ČAROU SLOVA, KTERÁ V ČEŠTINĚ I ROMŠTINĚ ZNAMENAJÍ TOTÉŽ

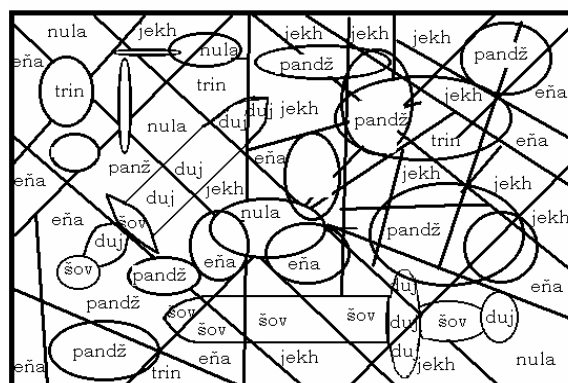
MATKA O KHER
OTEC O DEL
DÍTĚ E DAJ
BŮH O DAD
DEN O ČHAVO
DŮM O DŽIVES

4. ČAROU SPOJ VĚTU SE SPRÁVNÝM OBRÁZKEM



O DAD BEŠEL. E DAJ TAVEĽI. O RIKONO CHAL. O ČHAVO BAVINEL.

5. VYBARVI ČERVENĚ PLOCHY, JEJICHŽ VÝZNAM ZNAMENÁ V ROMŠTINĚ ČÍSLOVKU 2 A MODŘE, KTERÉ ZNAMENAJÍ ČÍSLOVKU 6



6. NAPIŠ ŠEST JAKÝCHKOLIV ROMSKÝCH SLOV CO ZNÁŠ A PŘELOŽ JE

7. NAPIŠ K OBRÁZKŮM PROTIKLADY V ROMSKÉM JAZYCE
(MŮŽEŠ OBRÁZEK I DOMALOVAT)

PŘÍKLAD:



MRAK



SLUNCE (O KHAM)



PES



KOČKA (_____)



DĚVČE



CHLAPEC (_____)

8. ČAROU SPOJ ROMSKY PSANÉ SLOVO SE SPRÁVNÝM OBRÁZKEM



O KHAM

O GRAJ



E PHABAJ



O JILE



E JIVUŇI BABKA

III. Vzor identifikačního dotazníku

IDENTIFIKAČNÍ DOTAZNÍK

- 1) Jaké je tvoje pohlaví?
 - A) ženské
 - B) mužské

- 2) Uveď do jaké věkové skupiny patříš?
 - A) 6-10
 - B) 11-14
 - C) 15-18

- 3) Jakým jazykem doma převážně mluvíte?
 - A) česky
 - B) slovensky
 - C) romsky
 - D) česky i romsky
 - E) česky i slovensky
 - F) slovensky i romsky
 - G) česky, slovensky i romsky
 - H) jiným jazykem

- 4) Napiš, ke komu patříš?

- 5) Kdo jsi?

6) Vyber, k jaké národnosti patříš?

- A) české
- B) slovenské
- C) romské
- D) jiné

7) Vyber k jakému etniku patříš?

- A) českému
- B) slovenskému
- C) romskému
- D) jinému

8) Odkud pocházejí tvoje maminka?

- A) z Čech
- B) ze Slovenska
- C) z jiné země

9) Odkud pochází tvůj tatínek?

- A) z Čech
- B) ze Slovenska
- C) z jiné země

10) Odkud pochází tvoji prarodiče? (můžeš zvolit více možností)

- A) z Čech
- B) ze Slovenska
- C) z jiné země

11) Vyber, jaký je tvůj mateřský jazyk?

- A) čeština

- B) slovenština
- C) romština
- D) jiný jazyk

12) Víš, co je to romština?

- A) ano
- B) ne

13) Pokud jsi na poslední otázku číslo 9) odpověděl/a **ano**: tak něco o romštině napiš

14) Vyber, kdo si s tebou nejčastěji povídá? (můžeš vybrat více možností)

- A) sourozenci
- B) rodiče
- C) prarodiče
- D) někdo jiný

15) Umíš romsky?

- A) ano
- b) ne

16) Pokud jsi na poslední otázku číslo 15) odpověděl/a **ano**: označ Jak dobře umíš romsky

- A) rozumím ale nedomluví se
- B) rozumím a domluví se
- C) rozumím ale dokáží si popovídat pouze o některých tématech
- D) rozumím a dokáží si povídat o jakémkoliv tématu
- F) rozumím a dokáží si cokoli v romštině přečíst a pak o tom mluvit

17) Mluví s tebou někdo doma romsky?

- A) ano
- B) ne

18) Pokud jsi na poslední otázku číslo **17)** odpověděl/a **ano**: uveď, kdo s tebou mluví romsky

- A) matka
- B) otec
- C) prarodiče
- D) sourozenci
- E) někdo jiný

19) Je ve tvém okolí někdo, kdo mluví pouze romsky?

- A) ano
- B) ne

20) Pokud jsi odpověděl/a na otázku **14)** **ano**: uveď, kdo mluví ve tvém okolí pouze romsky

ABSTRAKT

LYSONŇKOVÁ, T. *Jak umí romské dítě romsky*. České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Elichová.

Klíčové pojmy: Romové, romština, slovenská romština, původ Romů, Český Krumlov, historie Romů, jazyk, dialekt, komunitní plán sociálních služeb, romské děti, znalost jazyka

Práce zjišťuje znalosti romského jazyka u romských dětí z Českého Krumlova.

V teoretické části je stručně popsán původ Romů, historie Romů na našem území, romský jazyk a jeho zvláštnosti. Důraz je kladen na soužití Romů a majoritní společnosti v Českém Krumlově.

Praktická část obsahuje výsledky výzkumu, který se snažil vypořádat, nakolik ovládají romské děti romský jazyk. Dále jsou zde srovnávány výsledky výzkumu s odbornou literaturou, která se týká vzdělávání romských dětí a jejich znalostí romského jazyka. Součástí jsou i poznatky o dětském chápání rozdílu mezi „romštinou“ a „cikánštinou“.

ABSTRACT

How a Gypsy child can speak Gypsy. České Budějovice 2007. Bachelor thesis. South-bohemian University in České Budějovice. The Faculty of Theology. The Department of Practical Theology.

The supervisor of the thesis: M. Elichová.

Key terms: the Gypsies, the Gypsy language, the Slovak Gypsy language, the origin of the Gypsies, Český Krumlov, the history of the Gypsies, language, dialect, the community plan of social services, Gypsy children, the knowledge of a language

This thesis finds out Gypsy children's knowledge of the Gypsy language in Český Krumlov. The theoretical part briefly covers the origin of the Gypsies, the history of the Gypsies in our territory, and the Gypsy language and its specifics. The coexistence of the Gypsies and the major society in Český Krumlov is emphasized in the thesis.

The practical part presents the outcomes of a research which asked about the extent of Gypsy children's knowledge of the Gypsy language. Further, the outcomes are compared with professional literature which deals with Gypsy children's education and their knowledge of the Gypsy language. The practical part also includes information about children's understanding the difference between two Czech words, both calling the Gypsy language, "romština" (a correct, neutral term) and "cikánština" (a common spoken term, sometimes evoking negative connotations).